

לוח 1- שער העבודה

נושא העבודה

זכויות האסיר

תאריך: 30.12.2016

העבודה מוגשת בחסות העמותה של נוער שוחר משפט עברי

זכויות האסיר

מאת:

טליה סימני

1

הקדמה אישית-

הסיבה שבחרתי בנושא זכויות האסיר היא שנושא הצדק קרוב ללבי מפני שהייתי עדה למקרים שהיו קרובים אלי שהם נעצרו ויצאו בסופו של דבר חפים מפשע ולא ידעו מהם זכויותיהם נושא זה נוגע לכל משפחה ולכל אדם מכיוון שבחיים אנחנו

נתקלים בהמון מקרים של אדם שנעצר בעקבות עבירה שביצע ולכן חשוב מאוד שכל אדם ידע את זכויותיו גם במקרה שהוא נעצר ולא רק זכויות בעבודה וביום יום שלנו, מעבר לזה זה נושא שמסקרן ומעניין אותי מאוד ולכן בחרתי אותו ידעתי שאני אצטרך להתעמק ולהתעסק איתו ורציתי שהעבודה תהיה מעניינת מלמדת ומוסיפה ולא מעיקה.

2

תוכן עניינים:

4	מבוא	פרק ראשון
5-9	על מה ניתן לעצור אדם (משפט עברי)	פרק שני
10	דרישות הסף למעצר (משפט עברי)	פרק שלישי

11	שחרור בעברות	פרק רבעי
12-13	על מה ניתן לעצור אדם (משפט ישראלי)	פרק חמישי
14-15	שחרור ערבות	פרק שישי
16-22	דרישות הסף למעצר (משפט ישראלי)	פרק שבעי
23	ביבליוגרפיה	פרק שמיני
24	השוואה וסיכום	פרק תשיעי

הנושא שבחרתי הינו זכויות האסיר, על מה ניתן לאסור אדם שביצע עבירה כלשהי (אזרחי, ביטחוני או פלילי) מהן דרישות הסף למעצר, מתי אפשרי לשלם ערבות לשחרור מהו בזיון בית משפט וכו'.

מטרתי העיקרית היא לברר מהם זכויות האסיר היכן נמצאים הגבולות על פי המשפט הישראלי ועל פי המשפט העברי כיצד כל דרך שפיטה פועלת ומהם הסיבות שלה. הסיבה שבחרתי בנושא זה מכיוון שתמיד התחברתי יותר לפלילי ולמעצרים ואסירים אלו נושאים שיותר מעניינים אותי והופכים את העבודה ליותר מסקרנת.

על מה ניתן לעצור אדם (חוב אזרחי, ביטחוני, פלילי) על פי

המשפט העברי:

מהו מעצר פלילי על פי המשפט העברי:

המאסר, או בשמו הקדום, "עונש הכיפה", נזכר כאמצעי ענישה בפעם הראשונה בתקופת התלמוד: "מי שלקה ושנה, בית דין מכניסין אותו לכיפה, ומאכילין אותו שעורין עד שכרסו מתבקעת." בבלי סנהדרין פא, ע"ב.

ומוסיפה התוספתא: "עבר עבירה שיש בה מלקות: פעם ראשונה ושניה מלקין אותו, ושלישית כונסין אותו לכיפה. אבא שאול אומר: אף בשלישית מלקין אותו, וברביעית כונסין אותו לכיפה" תוספתא סנהדרין ב, ד.

אף שנינו במקום אחר: "ההורג נפש שלא בעדים, מכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ. בבקשו להסביר את דברי המשנה, מעמיד אותה התלמוד בנסיבות שיש בהן דרישה לעדות מיוחדת או בנסיבות שבהן לא התרו בעברין או שדברי העדים הוכחו בבדיקות ולא הוכחו בחקירות" הלכות רוצח ושמירת הנפש ב, ב-ה ומעין זה מצאנו גם במקרה אחר: "התרו בו ושתק, התרו בו והרכין ראשו - פעם ראשונה ושניה מתרין בו, שלישית כונסין אותו לכיפה. אבא שאול אומר: אף בשלישית מתרין בו, ברביעית כונסין אותו לכיפה" הלכות רוצח ושמירת הנפש ב, ב-ה.

אחד האמוראים, רב אבהו בשם שמואל סנהדרין עט ע"ב, מפרש דין זה ברוצח שנתערב עם רוצחים אחרים שנגזר דינם למיתה. חכמי המשנה נחלקו בעניין זה:

לדעת מקצתם, כולם פטורים, אך ר' יהודה חולק עליהם וסובר: "כונסין את כולם לכיפה"

הרמב"ם, ר' משה בן מימון (ספרד, המאה הי"ב), מביא מקרה אחר שהמאסר משמש בו אמצעי הרתעה חוקי: "וכל אילו הרצחנים וכיוצא בהן, שאינן מחויבים מיתת בי"ד... וכן אם ראו בי"ד להרגם בהוראת שעה, אם השעה היתה צריכה לכך, יש להם רשות כפי מה שיראו... הרי בי"ד חייבין מכל מקום להכותם מכה רבה הקרובה למיתה, לאסרם במצור ובמצוק שנים רבות ולצערם בכל מיני צער כדי להפחיד ולאיים על שאר הרשעים." הלכות רוצח ושמירת הנפש ב, ב-ה.

מדובר כאן בסמכות שבשיקול הדעת המאפשרת את המאסר כ"הוראת שעה". הרמב"ם מדגיש את הצורך שיהא הדיין זהיר כשהוא בא להפעיל סמכותו זו: כל אלו הדברים לפי מה שיראה הדיין, שזה ראוי לכך והשעה צריכה.. ואל יהיה כבוד הבריות קל בעיניו...

בתקופת המקרא לא נהגו לאסור אדם בגלל אי פירעון חוב. בתקופת התלמוד הבחינו בין לווה עני, שאסור היה לנקוט נגדו אמצעי שיש בו משום פגיעה בחירותו האישית, לבין חייב בעל יכולת כלכלית שביקש להשתמט מנושהו. הזהירות שיש לנקוט מפני פגיעה בחירותו האישית של החייב נוגעת לא רק למאסרו אלא גם לחדירה לפרטיותו. אליבא דחלק מחכמי התלמוד, איסור הכניסה לביתו של החייב אינו חל על שליח בית דין, שבניגוד לבעל החוב, היה רשאי להיכנס לבית החייב כדי לעקל את רכשו. אך לדעת אחרים, אין להבחין בין שליח בית דין לבעל חוב, ושניהם אסור להיכנס לביתו של החייב.

בתקופה הבתראית תלמודית נאלצו חכמי ההלכה להתמודד עם פרדוקס שהלך והחריף בין עמדת ההלכה לבין דרישות המציאות הכלכלית של אותם ימים.

הרמב"ם קובע ב"משנה תורה" הסדר מפורש בעניין מאסרו של הלווה:

"דין תורה שבזמן שיתבע המלווה את חובו, אם נמצאו ללווה נכסים מסדרין לו ונותנין לבעל חובו את השאר... ואם לא נמצא ללווה כלום או נמצאו לו דברים שמסדרין לו בלבד, ילך הלווה לדרכו, ואין אוסרין אותו, ואין אומרים לו, 'הבא ראיה שאתה עני', ולא משביעין אותו כדרך שדנים העכו"ם."

פסיקת הרמב"ם מסכמת את ההלכה שרווחה בסוף תקופת התלמוד. כפי שציין אלון, הלכה זו עמדה בעינה עד המאה הי"ד. אז אירע מפנה ששורשיו במשבר אמון חמור

שפקד את העולם העסקי והכלכלי באותם ימים, כשחייבים החלו לנקוט אמצעים שונים של הברחת נכסים והשתמטות מתשלום חובם.

כך, למשל, מגולל הריב"ש, ר' יצחק בר' ששת ברפת (צפון אפריקה, המאה הי"ד) בתשובותיו משנה סדורה בעניין מאסר בגלל אי פריעת חוב. מצד הדין, נוקט הריב"ש עמדה האומרת: "אין אדם יכול לשעבד עצמו ולהתנות להיות נתפס בגופו... ולהיות במסגר אסיר בבית כלא...". עם זאת, **הוא מתאר את מנהג הדיינים בעירו:**

"בעירנו זאת נוהגין הדיינין לתפוש הלווה בגופו כשנתחייב כן, והוא מצד תקנת הקהל... ואני רציתי למחות בידם על התקנה ההיא, באשר היא שלא כדין תורתנו, ואמרו לי כי זו תקנת השוק, מפני הרמאין ושלא לנעול דלת בפני לוויין, והנחתים על מנהגם."

בהמשך דבריו מבאר הריב"ש מתי ניתן לאסור את חייב:

"ומכל מקום אפשר לומר שאם הלווה מוחזק שיש לו מיטלטלין ומבריוחן, אפשר לבית דין לכופו ולאסרו... אבל אם הלווה עני ואין לו מה לשלם, הדבר ברור שאסור לתפשו בגופו ולענות נפשו, ואף אם נתחייב בזה השטר והיה התנאי מועיל מן הדין..."

פסיקתו של הריב"ש לא התקבלה בקרב קהילות ישראל, וחכמי ישראל בחרו שלא לאמצה. גם ר' יוסף קארו אימץ את שיטת הרמב"ם והרא"ש והרשב"א, ושלל לחלוטין את המאסר בגלל אי פריעת חוב. אף על פי כן, הלכה ונשתרשה פסיקתו של הריב"ש.

כך, למשל, פסק הרמ"א, ר' משה איסרלש (פולין, המאה הט"ז), בהגותו על השולחן ערוך, וכן נהגו גם חכמים אחרים.

בתלמוד הירושלמי (ירושלמי, סנהדרין, פרק ז, הלכה ח.) נקבע שאין לעצור חשוד אלא רק כשיש ראיות לביצוע העברה. ופירש ר' משה מרגלית (המאה הי"ח), בעל "פני משה" (ירושלמי, סנהדרין שם):

"אנו שומעים ממתניתין [=ממשנתנו]: אם יש עדים שהרג את הנפש, אע"פ שעדין לא חקרו ודרשו את העדים, תופסים אותו עד שיבואו עדים לפני בית הדין, ובודקין אותו." עמדה זו משתלבת יפה בגישת המשפט העברי, ולפיה אין לעצור אדם אלא אם נחשד בעברה חמורה ביותר. בחידושיו על מסכת סנהדרין, מביא הר"ן, ר' נסים גירונדי (ספרד, המאה הי"ד), עמדה מתונה יותר, ולפיה ניתן לעצור לצורכי חקירה גם מי שעבר עברה קלה, כגון גזל, ולא רק עברה חמורה שעונשה במיתה.

במשפט העברי לא מאפשרים שחרור בערבות. הסיבה היא שחוששים שהאשם יברח וכך יצא מהעונש שצריך לקבל :

"אין ספק שכל שיש בעובר העבירה חשש חיוב עונש, **שבית דין חייבים לחבשו ולאסרו**

בבית האסורים, עד שיתברר להם שאין בדבר חיוב עונש רק חיוב ממון לבד, ואין

נותנין אותו בערבים [=שחרור בערבות]; שהרי העובר, אם יראה שיתחייב בדין מידו

[=מידי בית הדין; ואולי צריך להיות: מיד, והוא מוסב על המשך הדברים] ברום יברח;

ומה יעשו בית דין לערבים, ומה יועילו כי יפגעו בהם והם לא עשו עבירה? טוביה חטא

וזיגוד מינגיד?![?פלוני חטא, ואלמוני שלא עבר כל עברה ילקה?]. ... ועוד, שהעובר

ילך לו בלי שום עונש, ולא מצינן לקיומי ביה [=ולא ניתן לקיים בו] "ובערת הרע

מקרבר"?; ועוד, שמי שעבר עבירה שיש בה חשש חיוב עונש, **אין ראוי שילך ויטייל**

בשוק בעוד שבית דין מעיינין ונושאינן ונותנין בדינו. וזהו ששנינו במכילתא (משפטים,

ו): "ונקה המכה' (שמות כא, יט) - יכול יתן ערבים ויטייל בשוק? תלמוד לומר: אם

יקום והתהלך בחוץ, מגיד שחובשים אותו עד שיתרפא". ולכן אם ראו בית דין שיש

ממש בדברי התובע, ושאם יתברר הדבר שיהיה העובר חייב עונש בגופו - אין נותנין

אותו בערבים." (שו"ת הריב"ש, סימן רלו – ספרות חז"ל).

על מה ניתן לאסור אדם שביצע עבירה כלשהי? (חוב)

אזרחי, ביטחוני, פלילי) על פי המשפט הישראלי:

בישראל, מעצר הוא שלילת חירותו של אדם לפני שהורשע בדין ונמצא אשם, בהתאם לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו-1996.

על פי חוק העונשין:

פקודת בזיון בית המשפט- מאפשרת לאסור אדם בכמה מצבים:

1. עד המסרב להיחקר עפ"י החוק או להשיב על אותן שאלות שהוצגו לפניו כחוק, ולא הראה כל טעם צודק לסירובו, רשאי בית המשפט לשים אותו מיד במאסר עד חודש ימים, אלא אם כן שינה את דעתו לפני סיום המשפט, והחליט להיחקר ולהשיב על שאלות.

2. א) לבית המשפט העליון, בית המשפט המחוזי ובית משפט השלום יש את הסמכות לכופף אדם בקנס או במאסר אם אותו אדם סירב לציית לצוויי שניתן לו על ידי בית המשפט.

ב) לא יינתן צו המטיל קנס או מאסר אלא אם כן הוזמן הממרה להופיע ונענה להזמנה, או כשלא בא מעצמו, הובא לפני בית המשפט בצו תפיסה כדי להראות טעם מדוע לא ינתן נגדו צו כזה.

3. מי שהאשימוהו בהמראה ואי אפשר למצוא אותו בתוך תחומי שיפוטו של כל בית משפט בישראל, רשאי בית המשפט ליתן צו המטיל קנס או מאסר ככל אשר ימצא לצודק, או לצוות שינתן כתב ירידה לנכסיו, ואותו כתב ירידה לנכסים ישעבד את נכסי המקרקעים שלו באותו אופן ובאותו שיעור מכל הבחינות כדין צו ירידה לנכסים במשפט אזרחי.

שחרור בערבות-

כאשר הוגש כתב אישום, רשאי בית המשפט שבפניו הוגש כתב האישום לצוות על מעצרו של הנאשם עד תום ההליכים המשפטיים, ובכלל זה על מעצרו בפיקוח אלקטרוני, אם נתקיים אחד מאלה:

- (1) בית המשפט סבור, על סמך חומר שהוגש לו, כי נתקיים אחד מאלה:
  - (א) קיים יסוד סביר לחשש ששחרור הנאשם או אי-מעצרו יביא לשיבוש הליכי משפט, להתחמקות מהליכי שפיטה או מריצוי עונש מאסר, או יביא להעלמת רכוש, להשפעה על עדים או לפגיעה בראיות בדרך אחרת.
  - (ב) קיים יסוד סביר לחשש שהנאשם יסכן את בטחונו של אדם, את בטחון הציבור, או את בטחון המדינה;
  - (ג) הואשם הנאשם באחד מאלה:
    - (1) עבירה שדינה מיתה או מאסר עולם;
    - (2) עבירת בטחון כאמור בסעיף 35(ב);
    - (3) עבירה לפי פקודת הסמים המסוכנים, תשל"ג-1973, למעט עבירה הנוגעת לשימוש בסם או להחזקת סם לשימוש עצמי;
    - (4) עבירה שנעשתה באלימות חמורה או באכזריות או תוך שימוש בנשק קר או חם.

(5) עבירת אלימות בבן משפחה כמשמעותו בחוק למניעת אלימות במשפחה,
תשנ"א-1991, חזקה כי מתקיימת העילה האמורה בסעיף קטן (ב), אלא אם כן הוכיח
הנאשם אחרת.

דרישות הסף למעצר:

משטרת ישראל כפופה לחוקים, כמובן. עליה להחליט על מעצרו של אדם רק אם יש ברשותה חשד סביר כי אדם עבר עבירה מסוג עוון או פשע, עבירות עליהן העונש מעל 3 חודשי מאסר. אם קיימת עילת מעצר רשאי קצין ממונה במשטרה להורות על מעצר ראשוני המוגבל ל-24 שעות. לצורך המשך מעצרו של החשוד חייבת המשטרה, בתוך 24 שעות מהמעצר הראשוני, לפנות לבית המשפט על מנת לבקש את המשך מעצרו לצורך השלמת החקירה, וכלשון המחוקק – לגילוי חקר האמת.

חשוב להבין כי מעצר הוא אקט קיצוני ואמצעי פוגעני השולל את זכויות וחירות הפרט טרם הורשע בדין. לכן, כבר בשלב זה, על המשטרה לבדוק, האם לא ניתן להסתפק בעיכוב, שהוא הליך המוגבל לשלוש שעות חלף מעצר ארוך. גם אם הוחלט לעצור אדם ולהביאו לתחנה, על המשטרה החובה לבדוק בכל שלב את האפשרות לשחרור לחלופת מעצר. בנוסף, יש לזכור כי תנאי המעצר רעים מתנאי אסירים בכלא. מכאן החשיבות בקבלת עזרה מיידית מעורך דין פלילי מקצועי ומנוסה כדי לנסות ולמנוע הגעה למעצר, לשמור על זכויות החשוד ולנסות לשכנע את בית המשפט, בהתאם לנסיבות המקרה, להורות על חלופת מעצר, כמו מעצר בית, כחלופה למעצר מאחורי סורג ובריח.

תקופת המעצר: השופט רשאי להורות על הארכת תקופת מעצרו של החשוד לתקופה שלא תעלה על 15 ימים. בסיום תקופת מעצר הימים הראשונה רשאי השופט להורות על המשך המעצר לבקשת המשטרה פעמיים נוספות כל עוד אורך כל תקופת המעצר לא יעלה

על 30 ימים. יש לציין שאם הבקשה להארכת המעצר הוגשה באישור היועץ המשפטי לממשלה, רשאי השופט להאריך את תקופת המעצר לתקופות נוספות ובלבד שסך תקופת המעצר לא תעלה על 75 ימים לפני הגשת כתב אישום. בחלוף 75 ימים, רק שופט בית המשפט העליון מוסמך להורות על המשך מעצרו של החשוד לתקופות נוספות של 90 ימים כל אחת. כאשר מוחלט על הגשת כתב אישום הופך החשוד לנאשם והתביעה רשאית לבקש מבית המשפט מעצר עד תום ההליכים – קרי, מעצר עד מתן פסק הדין בלא צורך לחדש את המעצר מדי כמה ימים, אלא אם בית המשפט פסק אחרת. מעצר עד תום ההליכים, המכונה גם העמדה לדין, נחשב לאקט משפטי קיצוני אך שכיח בהליך הפלילי בישראל. בית המשפט רשאי להורות על מעצרו של הנאשם לפי סעיף 21 לחוק המעצרים אך אם תוך 30 ימים מרגע הגשת כתב האישום לא החל המשפט ישוחרר הנאשם בערבות או ללא ערבות על פי סעיף 60 לחוק המעצרים. עם זאת, בית המשפט העליון רשאי להורות על הארכת המעצר לתקופות של 90 ימים כל אחת לפי סעיף 62 לחוק המעצרים.

3 תנאים מצטברים למעצר עד תום ההליכים:

ישנם הבדלים משמעותיים בין מעצר ימים למעצר עד תום ההליכים. מטרת בקשת מעצר ימים היא השלמת חקירת החשוד בעוד מעצר עד תום ההליכים נועד לשמור על תקינות ההליך הפלילי ומטרתו לשים מאחורי סורג ובריח את הנאשם עד למתן פסק הדין. כדי להגיש בקשה למעצר ימים נדרשת המשטרה לטעון כי קיים חשד סביר לביצוע עבירת עוון או פשע אך למעצר עד תום ההליכים יש להציג בפני בית המשפט ראיות לכאורה המהוות בסיס עובדתי לצורך מעצרו של הנאשם.

הבדל נוסף הוא חובת הסנגור: כלומר, בקשת מעצר עד תום ההליכים מחייבת למנות לנאשם סנגור, עורך דין פלילי שייצג את טובת הנאשם, אם הוא טרם מיוצג על ידי סנגור לפי בחירתו. כמו כן, לאחר הגשת כתב האישום יכולים הסנגור והנאשם לעיין בחומר הראיות. עורך דין פלילי מנוסה יבקש לרוב לדחות במספר ימים את הדיון בבקשה למעצר עד תום ההליכים כדי לבחון לעומק את הראיות ולהתכונן לדיון היטב. פגיעה בחירות האדם נחשבת לאקט קיצוני לכן החוק קובע כי נדרשים שלושה תנאים מצטברים על מנת שבית המשפט יצווה על מעצר עד תום ההליכים:

ראיות לכאורה - התובע נדרש להציג בפני בית המשפט כי קיים בסיס עובדתי וראיות לכאורה להוכחת האשמה ולהרשעתו של הנאשם. בהתאם להלכה המשפטית שיצאה תחת ידו של בית המשפט העליון ב"הלכת זאדה", על המאשימה להראות, שיש בראיות משום פוטנציאל לסיכוי סביר להרשעה.

עילת מעצר - בית המשפט יצווה על מעצר עד תום ההליכים רק אם קיימת עילה למעצרו של הנאשם. לדוגמה: אם ישוחרר הנאשם הוא עלול לסכן את הציבור או לסכן אדם ספציפי, כמו אדם שהעיד או התלונן נגדו. ניתן להוכיח עילה למעצר גם אם יש חשש שבמקרה שישוחרר הנאשם הוא יפעל להדחת עדים, להעלים ראיות או לשבש חומרי חקירה. עילה נוספת למעצר היא קיום חשד סביר כי הנאשם עלול להתחמק מהדין ולא להתייצב להמשך המשפט או לריצוי עונשו במידה וימצא כי הוא אשם. בהקשר זה ראוי לציין, כי קיימות עבירות אשר מקימות עילת מעצר סטטוטורית, אשר בהתקיימן, אין המדינה צריכה בכלל להוכיח עילת מעצר. כך למשל, בעבירות אלימות במשפחה, סמים ועוד.

היעדר חלופת מעצר - כדי להקטין את הפגיעה בחירות הנאשם החלו לאחרונה שופטים רבים לצוות על מעצר בית כחלופה למעצר עד תום ההליכים. התובע נדרש גם בקיום ראיות לכאורה ועילת מעצר כדי לשכנע את בית המשפט להורות על מעצר מאחורי סורג ובריח.

חלופות מעצר אפשריות יכולות להיות: מעצר בית תחת פיקוח מלא של אדם קרוב, מעצר בית עם אזיק אלקטרוני, מעצר בית חלקי במהלכו יכול הנאשם לצאת לעבודתו אל עליו לשוב לביתו בערב ולשהות כל הלילה בבית, מוסד לגמילה מסמים, ערבות כספית ועוד. נרחיב על כך בהמשך.

בחינת ראיות והחלטת בית המשפט סעיף 21 ב' לחוק סדר הדין הפלילי קובע על בית המשפט לא למהר לקבוע מעצר עד תום ההליכים וכי עליו לשמוע את התובע והסנגור על מנת לבדוק קיומן של ראיות לכאורה. יש לזכור כי בידי המשטרה ראיות גולמיות שטרם נבדקו לעומק וטרם נבחנו על ידי חקירה נגדית בבית המשפט, לכן רק אם יוכחו הראיות כמהימנות בבית המשפט יהיה בהן להביא לכדי הרשעתו של הנאשם. לפיכך, נדרש בית המשפט לקבוע האם יש בראיות שהוצגו בפניו בבקשה להארכת המעצר עד תום ההליכים בסיס עובדתי מוצק שיביא להרשעת הנאשם. ישנם מקרים גבוליים בהם על בית המשפט לקבוע האם יש עילה להארכת המעצר עד תום ההליכים או לקבוע חלופה למעצר. דוגמה לכך ניתן למצוא בדרישת המדינה בינואר 2010 לעצור עד תום ההליכים נאשם שהרג את חברו במהלך משחק בנשק. הנאשם התנגד למעצר עד תום ההליכים מכיוון שטרם נקבע האם להאשימו בהריגה או בגרימת מוות ברשלנות.

על פי הראיות גילה בית המשפט כי הנאשם הזעיק את המשטרה ואת מד"א מיד לאחר מותו של חברו ואף הודה במקרה ושחזר את המעשה. בית המשפט נדרש לקבוע האם הנאשם אלים ומסוכן לשחררו למעצר בית מכיוון שהוא מהווה סכנה לציבור, לכן דרש תסקיר משירות המבחן. קצינת המבחן התרשמה שהנאשם אינו מסוכן אך הצהירה כי לדעתה חלופת המעצר אינה ראויה מאחר והנאשם עלה לארץ בגפו ולמעט חברים שמשך ההכרות עמם קצרה אין לו משפחה בארץ שיכולה לפקח עליו במעצר בית. בית המשפט טען כי היותו עולה בודד נזקפת לזכותו ואינה צריכה לשלול ממנו את זכויותיו. לכן, קבע בית המשפט כי אין עילה למעצרו ויש לשחררו למעצר בית בפיקוח חבריו המוכנים לסייע לו.

חלופות המעצר: החוק מטיל על בית המשפט לבחון חלופות למעצר עד תום ההליכים מאחורי סורג ובריאח, ובכך למנוע פגיעה בחירותו של הנאשם. חלופת מעצר נמשכת עד לתום ההליך המשפטי נגד הנאשם ושלא כמו מעצר רגיל, היא אינה מוגבלת בזמן. חלופת המעצר הומאנית יותר מאשר החזקת הנאשם במעצר ארוך מאחורי סורג ובריאח תוך שלילת זכויותיו וזאת עוד לפני הכרעת בית המשפט בתיק. בית המשפט יקבע חלופת מעצר בהתאם לראיות לכאורה שנמצאות בתיק ועל פי עילת המעצר. על בית המשפט להבטיח כי חלופת המעצר מבטיחה את מטרת המעצר – הנאשם לא יסכן את הציבור או אדם ספציפי, לא ישבש את החקירה, לא יעלים ראיות ולא יתחמק מההליך הפלילי (התייצבות למשפט ו/או למאסר). יש מקרים בהם בית המשפט יבקש תסקיר של שירות המבחן כדי לבחון את הנאשם והחלופה המוצעת למעצר. פעילות שירות המבחן מטעם משרד הרווחה מעוגנת בחוק הפלילי וגוף זה אחראי לאבחן,

לפקח, לטפל ולשקם חשודים, נאשמים ונפגעי עבירה אשר מעורבים באירוע פלילי. נאשם המופנה לשירות המבחן נפגש ומשוחח עם קצין מבחן. קצין המבחן משוחח גם עם ערב לנאשם במקרה והחלופה המוצעת הינה מעצר בית בפיקוח מלא עם ערב. קצין המבחן יגיש תסקיר לבית המשפט עם המלצותיו אך בית המשפט אינו חייב לקבל את המלצת שירות המבחן.

ערר על החלטת מעצר עד תום ההליכים

אם הנאשם ועורך דינו סבורים כי נפלה טעות בהחלטת בית המשפט לעצור את הנאשם עד תום ההליכים יגיש עורך הדין הפלילי ערר לערכאת הערעור. אם בית משפט השלום קבע מעצר עד תום ההליכים על הנאשם, עורך הדין יגיש את הערר לבית המשפט המחוזי (ערעור בזכות). אם גם בית המשפט המחוזי קבע כי יש מקום למעצר עד תום ההליכים יהיה על עורך הדין להגישה בקשה לערעור לבית המשפט העליון (ערעור ברשות).

כלי נוסף העומד לרשות עורך הדין הוא עיון חוזר בקביעת בית המשפט על מעצר עד תום ההליכים. עורך הדין יגיש בקשה לעיון חוזר בהתקיים אחד התנאים הבאים: נתגלו עובדות חדשות, הנסיבות השתנו, חלף זמן ניכר מאז הורה בית המשפט לעצור את הנאשם. את הבקשה לעיון חוזר יש להגיש לאותה ערכאה אשר דנה בתיק ולא לערכאת הערעור. כמו כן, אין מגבלה למספר הפעמים שניתן להגיש בקשה זו.

פסיקה:

1. בשפ 537/95 עימאד גנימאת נ' מדינת ישראל , מט (3) 355 (בקשות שונות

פלילי)

גנימאת מצוי במעצר עד תום ההליכים בגלל שגנב רכבים והמדינה טוענת שזה מכת
מדינה ומסוכן לשלום הציבור שהוא לא יהיה במעצר. גנימאת טוען שנפגעת זכותו
לחירות.

נפסק: בית המשפט מוסמך להורות על מעצר עד תום ההליכים אף אם אין חשש

שהנאשם יסכן את שלום הציבור אם ישוחרר ממעצרו

2. בשפ 314/87 גבריאל ועקנין נ' מדינת ישראל , מא (4) 511

שוחרר בערבות בתנאי שלא יצא מהבית בשעות מסוימות ואז הפר את התנאים
והשוטרת תפסה אותו בחוץ והוא קילל וביזה אותה ולכן ביטלו את הערבות והוא היה
צריך להיכנס למעצר.

רשימה ביבליוגרפית:

חקיקה

חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), תשנ"ו 1996

פסיקה

בשפ 537/95 עימאד גנימאת נ' מדינת ישראל, מט (3) 355 (בקשות שונות פלילי)

בשפ 314/87 גבריאל ועקנין נ' מדינת ישראל, מא (4) 511

ספרות הפסיקה

הלכות רוחח ושמירת הפש ב, ב-ה.

ספרות השו"ת

חז"ל- שו"ת הריב"ש, סימן בלו

השוואה בין המשפט העברי לישראלי וסיכום:

בעולמה של היהדות, עקרון חירות האדם, שנטבע בלשונם של חכמינו זכרונם לברכה הוא עקרון יסוד שממנו יתד וממנו פינה להלכות רבות. מכוח עיקרון זה, נקבעו סייגים והגבלות רבות שתכליתם למנוע שלילת חירותו של אדם ולהשתמש בה לענישה או להרתעה רק כמוצא אחרון בלבד. עם זאת, מציאות החיים וניסיונם של חייבים ועבריינים להימלט מפני הדין הביא לתמורה ממשית בנושא זה, כמו בנושאים אחרים, והמשפט העברי התאים עצמו לשינויי הזמן לפי המקום והשעה והאדם.

ובמשפט הישראלי הזכות להליך נאות היא זכות טבעית, המוענקת לכל אדם באשר הוא אדם, מרגע היוולדו ועד יום מותו. הזכות מוענקת לאדם ללא קשר למוצא, לאום, דת, גזע או השקפה. זוהי אחת מזכויות האדם הבסיסיות, הקובעת שאדם שנמצא בהליך של העמדה לדין, תישמרנה זכויותיו כאדם. מטרתה של הזכות היא להבטיח שבמסגרת ההליך של העמדה לדין, מהרגע שאדם נחשד בביצוע עבירה ועד תום ההליך המשפטי הפגיעה בזכויותיו תהיה מוצדקת ומידתית. זכות זו היא אחד מהעקרונות היסודיים שמנחים את הרשות השופטת בפעולתה.

עוד במאה ה-13, עסק כתב הזכויות המגנה כרטה בהגינות העונש על הנאשם, בחובה להרשיע אדם על סמך עדויות, ובמשפט צדק. חוקות מאוחרות יותר מכילות מרכיב של הזכות להליך הוגן. לדוגמה: בכתב הזכויות והחירויות הקנדי ניתן למצוא ביטוי לחזקת החפות מפשע, ובתיקון החמישי לחוקת ארצות הברית מוענקת לכל אדם הזכות להליך נאות.